

Vinko PULJIĆ

Religijski mirovni pokret i etnički razdori*

Kao građanin multireligijske Bosne i vjerski poglavar katoličke zajednice u njoj, s radošću i zahvalnošću pridružujem se ovom skupu molitve za mir u svijetu koji se održava na Brdu Hiei (kod grada Kyoto), vrelu japanske kulture i izvorištu budizma u Japanu.

Imajući na umu ograničeno vrijeme koje mi je dodijeljeno te svoj etnički i religiozni identitet, želim s vama podijeliti svoje iskustvo sadašnjih napetosti u Bosni te sve nas podsjetiti na neke izjave pape Ivana Pavla II. o religioznom čuvanju i uspostavljanju mira od Asiza 1986. do Sarajeva 1997.

Rat za etničke teritorije u Bosni, ne rat religija

Bosna i Hercegovina (BH) je mala zemlja sa samo 51.129 kvadratnih kilometara površine. Prema posljednjem popisu pučanstva u travnju 1991. imala je 4.340.000 stanovnika. Zbog geografskog položaja i burne povjesti, već stoljećima se podudaraju etnički i religijski identitet: 43% Bošnjaka-Muslimana, 31% Srba-Pravoslavaca i 17% Hrvata-Katolika. Mi građani i vjernici dvaju političkih entiteta u poslije-daytonskoj BH dobrano se razlikujemo u procjenjivanju uzroka i posljedica okrutnog rata koji je počeo u studenom 1991. i završio u prosincu 1995. Taj je rat izbio nakon raspada Jugoslavije te priznavanja novih država Slovenije, Hrvatske i Makedonije. Dana 1. ožujka 1992. na zakonito organiziranom referendumu mi građani BH odgovorili smo na pitanje, hoćemo li ostati u krnjoj Jugoslaviji ili glasati za osamostaljenje svoje zemlje. Srpski vođe u Bosni nisu dopustili glasanje u mjestima sa srpskom etničkom većinom gdje su oni imali vlast u općinama i kontrolu nad policijskim snagama. Unatoč toj zabrani glasanja, 63% glasača sudjelovalo je na referendumu, a 62% njih dali su svoje glasove za nezavisnost BH. Od tada su srpske oružane snage,

* Govor na Susretu vjerskih poglavara na Brdu Hiei, kod Kyota u Japanu, 3. kolovoza 1997.

potpomagane regularnim jedinicama jugoslavenske armije, počele sistematski zauzimati silom teritorij koji po njihovom mišljenju pripada srpskom etničkom području. Od studenog 1991. do prosinca 1995. zauzeli su 72% zemlje, ali im je na temelju daytonskih ugovora dopušteno da zadrže samo 49%.

Ovo nije dobra prigoda da slušatelje bombardiram brojevima o ubijenim civilima, o razorenim džamijama i crkvama, silovanim ženama, nestalim osobama, protjeranim obiteljima i pojedincima koji su bili etnički "očišćeni" iz svojih kuća i mjesta. Strani novinari u svojim izvješćima i člancima mogli su pokazati neke elemente religijskih tradicija u ovom ratu za etničke teritorije upirući prstom na pojedine lokalne vođe ili borce koji su nosili simbole na kojima se podudaraju etničnost i religija: zastave s križem ili polumjesecom, muslimanske zelene beretke, katoličke krunice i slično. Mi vjerski poglavari susreli smo se nekoliko puta za vrijeme rata te davali izjave da ovaj rat nije rat religija i da svaki zločin u ime religije zapravo predstavlja zločin protiv religije. Dana 9. lipnja 1997. potpisali smo izjavu o zajedničkoj moralnoj obvezi i zauzimanju. U njoj smo priznali da "naše religije i duhovne tradicije (muslimanska, pravoslavna, katolička i židovska) sadrže mnoge zajedničke vrijednosti i da te zajedničke vrijednosti mogu pružati autentičnu podlogu za međusobno poštovanje, suradnju i slobodno življenje u BiH." Priznajući jedni drugima religiozne razlike, osudili smo svako nasilje protiv nevinih osoba, bilo kakav oblik zloporabe ili kršenja ljudskih prava. Potaknuli smo svaki svoje vjernike da postupaju s drugima kako bi željeli da drugi postupaju s njima.

U lipnju ove godine osnovali smo Organizacijski odbor za Medureligijsko vijeće BH koje će biti savjetodavno tijelo tradicionalnih religijskih zajednica za suradnju vjerskih poglavara u našoj zemlji. Sada stojimo pred izazovom priređivanja takvog statuta i tajništva toga tijela da u njemu ne prevladava nijedan od partnera niti da njime manipuliraju političke partije.

Naše religije osposobljavaju nas za opraštanje i pomirenje

Kršćansko Sveto Pismo gleda na mir među narodima kao sastavni dio mira s Bogom. Takav je mir uvijek povezan s pravdom: "Mir će biti djelo pravde, a plod pravednosti - trajan pokoj i uzdanje. Narod će moj prebivati u nastambama pouzdanim, u bezbrižnim počivalištima." Sveti Pavao poticao je kršćane koji su bili apsolutna manjina u ogromnom rimskom carstvu: "Ako je

moguće, koliko je do vas, u miru budite sa svima ljudima" (Rim 12,19). Mi katolici prihvaćamo učiteljsku vlast papa, ekumenskih sabora i biskupa. Važna evolucija, ali ne revolucija dogodila se u našem nauku o vjerskoj slobodi, odnosu Crkve prema nekršćanskim religijama i pluralizmu u današnjem svijetu. Ovaj ekumenski sabor u Konstituciji o Crkvi u današnjem svijetu (*Gaudium et spes*), poglavlju petom, govori o "Promicanju mira i izgradnji zajednice naroda" (77-99).

Zaokret u katoličkom podržavanju međureligijskog mirovnog pokreta predstavlja Svjetski dan molitve i posta za mir u Asizu 27. listopada 1986. Papa Ivan Pavao II. na susretu s predstavnicima kršćanskih zajednica rekao je tom zgodom: "Crkva je sama pozvana da bude uspješan znak i sredstvo pomirenja i mira za ljudsku obitelj." U govoru predstavnicima različitih religija svijeta na zaključnoj ceremoniji rekao je: "S religijama svijeta dijelimo zajedničko poštivanje savjesti i pokoravanje glasu savjesti, koja nas uči da tražimo istinu, ljubimo i služimo sve pojedince i narode i da stoga budemo mirotvorci među pojedincima i narodima." Sve sudionike pozvao je da pred svijetom svjedoče, svaki prema svome uvjerenju, transcendentalno usmjerenje mira. U istom govoru istaknuo je da je "čovječanstvo ušlo u razdoblje povećane solidarnosti i gladi za socijalnom pravdom". Dva dana kasnije, Ivan Pavao II. zahvalio je u Rimu nekršćanskim sudionicima asiškog skupa za sudjelovanje naglasivši: "Pošli smo na hodočašće u Asiz zato što smo svi bili uvjereni da različite religije mogu i trebaju pridonositi miru."

Dana 25. listopada 1995. Ivan Pavao II. pohodio je OUN u New Yorku prigodom pedesete obljetnice ovog organa i sredstva suradnje država svijeta. U obraćanju generalnoj skupštini govorio je o pravima nacija. U tom kontekstu spomenuo je snažno izronjavanje etničke i kulturne svijesti protiv ozračja univerzalnosti u ljudskoj obitelji: "Tu napetost između partikularnog i univerzalnog možemo smatrati imanentnom u ljudskim bićima. Snagom dioništva na istoj ljudskoj naravi ljudi automatski osjećaju da su članovi jedne velike obitelji, a to je činjenica. Međutim, kao posljedica konkretnih povijesnih okolnosti te iste naravi nužno su intenzivnije povezani u posebne skupine, počevši od obitelji te dalje do različitih skupina kojima pripadaju i do cijele svoje etničke i kulturne zajednice." U tom istom obraćanju Papa je pozvao na bolje poštivanje etničkih i kulturalnih razlika pojedinih naroda, spomenuvši etničke konflikte u Bosni i Centralnoj Africi: "Kad se strah od 'razlika' poveća povijesnim nepravdama i ozlojedi manipulacijama beskrupuloznih, može dovesti do nijekanja ljudskosti 'drugoga' s posljedicom da ljudi upadaju u krug nasilja u kojem nitko

nije pošteđen, čak ni djeca. Svima su nam danas dobro poznata takva stanja. Ovog časa moje srce i molitve okreću se na poseban način patnjama okrutno ispaćenih naroda Bosne i Hercegovine."

Stoga nije čudno što je njegova svetost papa Ivan Pavao II. toliko inzistirao da pohodi Sarajevo za vrijeme opsade kako bi sa žiteljima toga multietničkog i multireligioznog glavnog grada podijelio njihovu nevolju, strah i nesigurnost. Međutim, bilo mu je omogućeno učiniti to tek 12. i 13. travnja 1997. U svim govorima u Sarajevu inzistirao je na međusobnom opraštanju i traženju oproštenja. U svom obraćanju članovima kolektivnog predsjedništva BH rekao je: "Napetosti, koje mogu nastati među pojedincima i etničkim skupinama kao baština prošlosti i kao posljedica blizine i različitosti, moraju u vjerskim vrijednostima naći ne samo razloge za trijeznost i razboritost, nego i razloge sporazumijevanja koje ima u vidu suradnju što izgrađuje... Zbog toga je potrebno gajiti unutrašnje raspoloženje kako unutar BH tako i u odnosima sa susjednim državama i s međunarodnom zajednicom. Ali slično se raspoloženje može stvoriti jedino na temelju praštanja. Zgrada mira, da bi nakon tolike krvi i tolike mržnje bila čvrsta, mora počivati na odvažnosti praštanja. Valja znati pitati oprostnje i oprostiti!"

Mnogi muslimanski vjernici i teolozi u BH ne vole riječ "pomirenje" jer bi mogla uključivati zaboravljanje nevino ubijenih civila, silovanih žena, porušenih džamija, izmještenih i nestalih osoba, ili čak odustajanje od procesa protiv ratnih zločinaca. Oni kažu da će pomirenje doći kad međunarodna zajednica omogućiti siguran povratak izbjeglica ili kad vidimo ratne zločince u zatvoru. Možda je upravo zato Ivan Pavao II. u govoru muslimanskim predstavnicima BH rekao: "Kucnuo je trenutak ponovnog početka iskrenoga bratskog dijaloga prihvaćanjem oproštenja i praštanjem; kucnuo je trenutak svladavanja mržnji i osveta koje još uvijek priječe uspostavu istinskoga mira u BH. Bog je milosrdan. To je tvrdnja koju svi islamski vjernici poštuju i s kojom se slažu. Upravo jer je Bog milosrdan i jer želi milosrđe, dužnost je svakoga pojedinca prihvatiti logiku ljubavi kako bi postigao pravo uzajamno oprostnje."

Obogaćen tragičnim iskustvom etničkih napetosti u mojoj zemlji i duboko ukorijenjen u svojoj kršćanskoj vjeri zaista vjerujem da nas naše religije mogu osposobljavati za opraštanje i pomirenje.